

UOT 372.881.111.22

Mehbarə Niftulla qızı Qəribova
Azərbaycan Dillər Universitetinin dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0000-0002-0091-780X>
E-mail: almanmetodika@yandex.ru
[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(6\).234-239](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(6).234-239)

ALMAN DİLİNDƏ KOMMUNİKATİV-PRAQMATİK SƏRİŞTƏ STRUKTURUNUN TƏDRİS PROSESİNDƏ DİDAKTİK BAXIMDAN TƏHLİLİ

Mehbara Niftulla Garibova
associate professor at
Azerbaijan University of Languages,
doctor of philosophy in pedagogy

DIDACTIC ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF COMMUNICATIVE-PRAGMATIC COMPETENCE IN THE PROCESS OF TEACHING GERMAN

Мехбара Нифтулла гызы Гарибова
доцент Азербайджанского Университета Языков,
доктор философии по педагогике

ДИДАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРЫ КОММУНИКАТИВНО- ПРАГМАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Xülasə. Alman dilinin kommunikativ-praqmatik səriştə strukturunun auditoriyada təhlili sosial kontekstdə dildən düzgün və səmərəli istifadə etmək bacarığına diqqət yetirir. Didaktik dillə desək, bu, auditoriyada orijinal ünsiyyət vəziyyətlərini simulyasiya edərək real həyatda dil istifadəsinə diqqət yetirmək deməkdir. Həm lingvistik vasitələr, həm də üz ifadələri və jestlər kimi şifahi olmayan aspektlər uğurlu söhbətlər və birgə dil istifadəsini təmin etmək üçün nəzərdə tutulur.

Açar sözlər. Kommunikativ-praqmatik səriştə, şəxsiyyətlərarası münasibətlər, təlim materialları, sosiomədəni aspekt, yad mədəniyyət

Abstract. The analysis of the communicative-pragmatic competence structure of the German language in the classroom focuses on the ability to use language correctly and effectively in a social context. In didactic terms, this means focusing on real-life language use by simulating authentic communication situations in the classroom. Both linguistic means and non-verbal aspects such as facial expressions and gestures are intended to ensure successful conversations and joint language use.

Keywords. Communicative-pragmatic competence, interpersonal relationships, training materials, sociocultural aspect, foreign culture

Аннотация. Анализ структуры коммуникативно-прагматической компетенции немецкого языка в аудитории фокусируется на способности правильно и эффективно использовать язык в социальном контексте. В дидактическом плане это означает ориентацию на реальное использование языка путем моделирования аутентичных коммуникативных ситуаций в аудитории. Как языковые средства, так и невербальные аспекты, такие как мимика и жесты, призваны обеспечить успешное общение и совместное использование языка.

Ключевые слова: коммуникативно-прагматическая компетенция, межличностные отношения, учебные материалы, социокультурный аспект, иностранная культура

Kommunikativ – praqmatik bacarıqlar nədir? Başqalarına linqvistik cəhətdən uyğun cavab vermək, müvafiq situasiyanı nəzərə almaq, uyğun dildən istifadə etmək, söhbətləri uğurla aparmaq və dillə birlikdə hərəkət etmək praqmatik-kommunikativ bacarıqların məzmunudur [K.Ehlx 2007].

Kommunikativ metodun məqsədi uzun müddətdir ünsiyyət amilləri ilə əlaqəli olmuş, dil nəzəriyyəsində və danışanların sosial rollarına istiqamətlənməsində aparıcı yerlərdən birinə malikdir. Azərbaycan Dillər universitetində xarici dillərin tədrisi təcrübəsinə əsasən təlimdə ölkənin tarixi, mədəniyyəti, şəxsiyyətlərarası münasibətlərin xarakteri və s. öyrənilməsi bu metod çərçivəsində əldə edilmiş praqmalinqvistik biliklər və onun yerli metodologiyada tətbiqi tələbələrə kommunikativ bacarıqlarının inkişafına səbəb olmuşdur. Qeyd edək ki, çox vaxt bu metodun istiqamətindən asılı olaraq ali təhsil müəssisələrində nitq praktikasında kommunikativ tapşırıqlarda praqmatik ifadələr nəzərə alınmayıb. Didaktik baxımdan göstərilən amillər nəzərə alınmaqla xarici dilin mənimsənməsində kommunikativ tapşırıqlar tədris planında öz əksini tapmalıdır. Lakin, tələbələr kifayət qədər məntiqi bir ifadəyə yiyələnmiş, linqvistik strukturları bilmədən kommunikativ tapşırıqları situasiya ilə əlaqələndirə bilmirlər. Xarici dil tədrisinin metodikası dili başa düşmək üçün əsas strukturları qavramaq və ya onları tanımaq lazım olduğunu tələb edir. Belə ki, kommunikativ tapşırıqların həllində bizə yad bir mədəniyyətdə danışan insanları anlamaq istəyini və empatik olmağı öyrənməli, onların fikirlərini mənimsəməyə çalışmalıyıq. Biz, L. Bredellanın tələb etdiyi kimi, “hər şeyi onların gözü ilə görməliyik. Bu asan deyil, çünki biz hər şeyi əvvəlcə öz gözlərimizlə görürük, yəni kənardan tanış oluruq və münasibətlərimizlə yiyələnirik” [5, 78 s.]. Tədrisdə öyrənmə ənənələri hansılardır? “Ənənə” sözü latınca “tradere” felindəndir və hərfi mənada ötürmək və ya təhvil vermək deməkdir, yəni adət, vərdiş və ya təcrübə nəsildən-nəslə ötürülür və beləliklə də qorunur. Öz ənənəvi kökləri ilə yenidən əlaqə qurmaq səriştəsi bütün mədəniyyətlərdə müsbət və davamlı bir adət kimi qəbul edilir. “Ənənə” termini dil tədrisi kontekstində mədəniyyət anlayışı ilə sıx bağlıdır, adətən “mədəniyyətə xas tədris və təlim ənənələri”nin birləşməsi deməkdir. “Mədəniyyət”

termininin müəyyən edilməsi ən çətin terminlərdən biridir. R. Esser-ə görə, xarici dillərin tədrisi üçün “mədəniyyət” əsas anlayış olsa da, mənaca müəyyən etmək çətinidir [12, 24 s.]. Xarici dillərin tədrisi üçün “mədəniyyət” termininin mənası çox fərqli şərh olunur. Bir tərəfdən, S.Hess və H.-J. Krumm kimi bəzi müəlliflər mədəniyyətin öyrənmə proseslərinə həddən artıq təsir göstərməsinə qarşı xəbərdarlıq edirlər. Onlar hesab edirlər ki, mədəniyyət anlayışı “həmişə mədəniləşmə, yəni sosial-tarixi mürəkkəbliklərin azalması və mədəni xüsusiyyətlərin təsbiti riskini daşıyır, buna görə də ümumiyyətlə mədəni xüsusiyyətlərdən danışmaq yersizdir” [9, 156-161 s]. Digər tərəfdən, C. Kramsch və A. Holliday (1994) mədəniyyətin tədrisdə çox mühüm rol oynadığına qəti şəkildə əmindirlər. K-B. Bekman hesab edir ki, “mədəni təsirlər xüsusilə tədrisdə və öyrənmə bacarıqları sahəsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir və buna görə də metodologiya və didaktika tərəfindən nəzərə alınmamalıdır” [4, 85-98 s].

Qeyd edək ki, metodologiya hələ də tədris materialının mövzu prinsipinə əsasən paylanmasına kifayət qədər sahib deyil. İnanırıq ki, dilin bütün aspektlərini öyrədərkən, həm də formalaşdırarkən kommunikativ-praqmatikadan fəal şəkildə istifadə olunmalı, ünsiyyət bacarıqları öyrədilməlidir:

✓ dili yuxarıdakı kateqoriyalar toplusu kimi öyrənən dilçilik,

✓ dil fəaliyyəti aspekti yalnız dilin təbii təsnifatının praqmatik aktualıq prinsipinə tabedir. Eyni zamanda, leksik istifadə və linqvistik formalar sistemi kimi [7, 9-28s].

Praqmatik məsələlər tədris təcrübəsində adekvat şəkildə əks olunmur. Linqvistik və qrammatik hadisələrdən istifadə kommunikativ tapşırığa nail olmaq və müvafiq vəziyyətdə onun verbal vasitəsi kimi xidmət etməlidir. Fikrimizcə, qrammatik materialdan niyyətlərin həyata keçirilməsi vasitəsi kimi istifadə etmək bacarığı fərdi kommunikativ vəzifələrin həllində uğuru təmin edən kommunikativ-praqmatik səriştənin inkişafına imkan verir:

✓ məlumatlandırmaq,

✓ həvəsləndirmək,

✓ qiymətləndirmək,

✓ əlaqə yaratmaq.

Bu halda, həmsöhbətin davranışına istənilən istiqamətdə təsir etmək effekti daha yüksək

olacaq (bu son dərəcə vacibdir), çünki ünsiyyətin son məqsədi tərəfdaşa təsir etmək və ünsiyyətin nəticəsinə nail olmaqdır. Bütün mövcud ziddiyyətləri nəzərə alan metodistlər belə qənaətlə gəlirlər ki, kommunikativ səriştənin formalaşması praqmalinqvistikanın nəzəri müddəaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir. Xarici dil didaktikləri digər fənlərdən olan çoxsaylı nəzəriyyələrdən, modellər və konsepsiyalardan istifadə edirdilər, bəziləri isə əsaslandırılmadan sadəcə olaraq nəzərə alınmırdı. Başqa sözlə, kommunikativ xarici dil didaktikası onu qəti surətdə ilhamlandıran və formalaşdıran bir çox əlaqəli fənlərdən faydalanmağa çalışdı. Bununla belə, bu fənlər açıq şəkildə xarici dil didaktikasına yönəlmədiyindən, xarici dilin tədrisində kommunikativ səriştənin əhəmiyyətsizləşməsi qeyri-adi deyildi. Bu, həmçinin, xarici dil didaktikası daxilində dilin, ünsiyyətin və mədəniyyətin məhdud anlayışı ilə əlaqələndirilə bilər. Belə bir azalma, ilk növbədə, xarici dilin didaktik təcrübəsində bir çox uğursuzluqlara əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verən dilin təbiətinin dərk edilməsinə əsaslanırdı [11, 23-76 s.]. Dil öyrənənlərin və dil müəllimlərinin kommunikativ-praqmatik səriştələrinin əsasını təşkil edən konstitutiv xüsusiyyətlərin (yəni dil qazanma bacarıqları, dilin işlənməsi bacarıqları, dil biliyi və s.) öyrənilməsi və buna görə də bu obyektlərin və ya subyektlərin mərkəzi vəzifəsi kimi müəyyən edilir. Başqa sözlə, tədqiqatlar ilk növbədə diqqəti Azərbaycanda xarici dillərin tədrisi metodikasının öyrənilməsinin elmi əsası üçün aktual olacaq nəzəriyyənin dil müəllimləri və dil öyrənənlərin inkişafına yönəldir. Belə bir elmi nəzəriyyə həm izahedici, həm də proqnostik funksiyanı yerinə yetirməlidir. Beləliklə, kommunikativ və praqmatik səriştə strukturu arasında əlaqəni qeyd etməklə, xarici dillərin tədrisi paradigmasının ayrı-ayrı müddəalarını yenidən nəzərdən keçirmək zərurətini dərk etmək olar. Bu fakta əsaslanaraq biz təlimin „kommunikativ-praqmatik“ modeli kimi bir konsepsiyanın təqdim edilməsini təklif edirik. Bu modelin nəzəri əsasını kommunikativ niyyətə adekvat şəkildə öz fikirlərini ifadə etmək qabiliyyətini formalaşdıran kommunikativ və praqmatik-funksional anlayışlar təşkil edir. Bundan əlavə, biz oxşar yanaşma əsasında alman dili dərsləklərinin konsepsiyalarının təhlilindən də istifadə edirik (Schritte, Deutsch aktiv, Themen neu, Menschen,

Begegnungen və s.). Onlarda tədris materialı mövzu ardıcılığı ilə deyil, aşağıdakı kimi paylanır: Nitq – Situasiya – Mövzu – Sözlər/Qrammatika.

Qeyd etmək lazımdır ki, modelin qurulması üçün başlanğıc nöqtə dil öyrənmədə qrammatik irəliləyiş deyil, kommunikativ niyyətdir. Məqsəd nitq aktlarının seçimi və onların icrasının ardıcılığının müəyyən edilməsidir. Növbəti məqsəd nəzərə alınmaqla lüğət və qrammatik məzmunun “seçimi” həyata keçirilir və kommunikativ-praqmatik modelin mahiyyətini bu əsasında aşağıdakı kimi təqdim edirik:

1. Kommunikativ vəziyyəti anlama sahəsi
2. Niyyət və onun verbal nümunəsi
3. Ünsiyyət bacarıqları, paralingvistik ünsiyyət vasitələri (jestlər, mimikalar)
4. İnteraktiv aspekt (sosial rollar)

Bu modelin məqsədi tələbələrə gündəlik ünsiyyətdə əlaqə qurmağı öyrətməkdir. Təlimin məzmununa tələbələrin xüsusi bacarıqlarının inkişafı daxildir. Azərbaycan Dillər Universitetinin Filologiya fakültəsinin III kursunda kommunikativ-praqmatik modelin effektivliyini müəyyən etmək üçün eksperiment aparırıq. Onun məzmununa daha yaxından nəzər salaq. Biliklərini yoxlamaq üçün tələbələrə eksperimentdən əvvəl sınaq imtahanı verilib. Onun nəticələri göstərdi ki, 17 tələbədən yalnız 6-sı “rəğbət, təəssüf, sevinc ifadə etmək” (Gefallen, Bedauern, Freude ausdrücken) kimi kommunikativ vəzifələri həll edə bilmişdir. Mətnlərin xüsusiyyətlərinə gəlincə, qeyd edirik ki, onların hamısı öz mövzusuna görə orijinal və maraqlıdır. Təcrübədə istifadə olunan praktik materialın resursu İnternetdədir (<http://www.qoeflie.de>). Alman dilində kommunikativ – praqmatik səriştə strukturunun tədris prosesində didaktik baxımdan təhlili üçün biz eksperimental semestr ərzində 4 mövzu blokunu öyrənməyi planlaşdırırıq, yəni:

1. Əlaqələr.
2. Ünsiyyət qabiliyyəti.
3. Kommunikativ yazı.
4. E-poçt vasitəsilə və ya telefonla əlaqə.

Qeyd etmək istərdik ki, bu bloklardakı materiallar bir çox yerli dərsləklərdə görməyə adət etdiyimiz ənənəvi mövzu ardıcılığı ilə təqdim olunmur.

- Özünü təqdim etmə
- Ünsiyyətçilik
- Niyyətlər

- Sorğu

Təklif olunanlar toplusundan dil strukturlarının seçilməsində (pragmatik məqsədlər) nailiyyət təsiri:

- Quruluşu müəyyənləşdirin

- ✓ sosiomədəni – mədəni aspektdə əlaqələr davranış fonuna uyğun olaraq

- ✓ kommunikativ – situasiyanın iştirakçıları - pragmatik ünsiyyət

- ✓ perspektivlər – rollar – əlaqələndirici

- ✓ rollar və ünsiyyət status kompozisiyaları (üz ifadələri, münasibət və jest)

- Ünsiyyət üçün affektiv əhval-ruhiyyəni nəzərə almaq (hiss və emosiyaların ifadəsi) lazımdır.

- Kommunikativ davranış strategiyaları.

Biz blokları müddəalara əsasən adlandırdıq:

- ✓ kommunikativ-pragmatik model,

- ✓ anlaşıma sferaları.

Hər bir anlaşıma sahəsi bir sıra niyyətlər və onların linqvistik icrası ilə müşayiət olunur ki, bu da tələbələrə blokda təqdim olunan materialla dərhal tanış olmağa kömək edir. Onlardan birini nümunə verək: Verständigungsbereich (Anlaşıma sahəsi): Kontakte knüpfen. Was ist wichtig?

Verständigungsabsichten (Anlamaq niyyətləri):

- begrüßen/ darauf reagieren

- sich/j-n vorstellen/ darauf reagieren

- nach dem Befinden fragen

- Wunschformeln ausdrücken

- j-m Grüsse auftragen

- einladen/ zustimmen/ablehnen

- Entschuldigungen reagieren (Üzürlü cavab):

- sich bedanken/ auf Dank reagieren

- sich verabschieden/ Abschiedsgruss trinken.

- gratulieren/darauf reagieren

- Geschenk überreichen

- Gefühlsausdruck (Emosional ifadə):

- Sympatie (z.B. beim Kennenlernen) ausdrücken

- Freunde

- Zufriedenheit

- Hoffnung

Anlayış sahələrinin hər biri daxilində nəyi nəzərdə tuturuq? Niyyətlər və onların həyata keçirilməsi üçün linqvistik vasitələr, onların tezliyi və gündəlik ünsiyyət əlaqələrində istifadə prinsipi əsasında seçilməsidir.

- Einladung (Dəvət) - Almaniyaya gələn

hər bir turistin qarşılaşa biləcəyi bir hadisədir. Bu vəziyyətin sosial-mədəni sahəsi ilə tanış olmaq üçün biz regional məlumat blokunu təqdim edirik (bu cür mətnlər və dialoqlarla təqdim olunan məlumat linki). Məsələn: Eine Einladung und viele Fragen (Dəvət və çoxlu suallar): Gerda, Beate, Hans und Peter Klinger sind unsicher und ratlos.

HK: Seht mal, eine Einladung von Herrn Müller zum Geburtstag seiner Tochter.

BK: Ach, dann ist die Einladung für mich?

HK: Das glaube ich nicht. Seine Tochter ist doch noch ein kleines Baby.

GK: Tja. Wen hat er denn nun eingeladen: nur dich oder uns beide? Oder dürfen auch die beiden Kinder mitkommen?

HK: Was meinst du, Gerda, soll ich meinen dunklen Anzug anziehen?

GK: Denkst du denn, dass es da so formell ist?

BK: Ich bleibe aber in Jeans!

HK: Kommt nicht in Frage! Das erlaube ich nicht!

GK: Lass sie doch, Hans! Warum verbietest du immer alles?

GK: Übrigens, was sollen wir denn mitbringen?

HK: Na. wie üblich: Blumen für die Dame und Schokolade für die Kinder.

- Einige Verhaltensregeln (Bəzi davranış qaydaları):

- pünktlich kommen

- ohne besondere Einladung keine Kinder mitbringen

- es ist erlaubt, dass man den Kindern Schokolade mitbringt

- ohne besondere Einladung keine Freunde mitbringen

- auf korrekte Kleidung achten

- Männer: bei formellen Feiern (z. B. einer Hochzeit) einen Anzug anziehen

- wenn man Blumen mitbringt: die Blumen immer der Dame geben

- nicht zu früh kommen

- wenn man zu spät kommt, sich entschuldigen

- bei einer Einladung am Nachmittag“es ist nicht erlaubt, dass man bis zum Abendessen bleibt“

- bei einer Einladung am Abend.

Dərsliklərdə artıq niyyətlərin formalaşdırılması və onların linqvistik həyata keçirilməsi üçün məşqlər və tapşırıqlar sistemi mövcuddur. Birinci və ikinci kurslarda xarici dildə praktik bacarıqların əsasları qoyulur. Bundan əlavə, bu model mövzuda pragmatik monotonluq, ortaya çıxan boşluğu doldura bilər. Tələbələr "Einladung -Dəvət" situasiyasının sosial-mədəni sahəsini öyrəndikdən sonra onlara aşağıdakı növ tapşırıqlar təklif oluna bilər: Vergleichen Sie Verhaltensregeln bei der Einladung in Aserbaidschan und in Deutschland und tragen Ihre Ergebnisse in den Raster ein (Azərbaycan və Almaniyada dəvətlərin davranış qaydalarını müqayisə edin və nəticələrinizi şəbəkəyə daxil edin). Ona görə ki, bir çox müasir dərsliklər pragmatikanın nailiyyətlərinə məhəl qoymur və ilk növbədə üç və ya dörd nitq aktına diqqət yetirir. Belə ki, tələbələrə tədris prosesində didaktik tapşırıqların kommunikativ-pragmatik yönümlü verilməsi onlarda ünsiyyətin formalaşmasına əsasların xüsusiyyətlərin yaranmasına səbəb olacaq. Məsələn:

1. Einladungsregeln in Aserbaidschan und Einladungsregeln in Deutschland (Azərbaycanda dəvət qaydaları və Almaniyada dəvət qaydaları).

2. Bilden Sie die Dialoge (Dialoglar qurun).

Bu vəziyyətdə, müxtəlif nitq hərəkətlərini və onların linqvistik həyata keçirilməsi vasitələrini mənimsəmək lazım olduqda, gündəlik ünsiyyət əlaqələrində qeyri-adekvat davranışa səbəb olan sözdə pragmatik çatışmazlıq yaranır. Məsələn, kimisə dəvət etməyi, razılıq/razılaşmaq, şübhə, rəğbət bildirməyi, nəyisə sifariş etməyi, təbrik etməyi, yenidən soruşmağı bacarmalısan və s. Buna görə də, tədris prosesini planlaşdırarkən kommunikativ imkanlardan istifadə etmək lazımdır. Təlim materiallarının və dərs formalarının təşkili prinsipini təmin edən kommunikativ-pragmatik modelin yaranması aşağıdakı mərhələlərə əsaslanır:

- reseptiv və reproduktiv bacarıqların inkişafı
- uyğun niyyətlərin sistemləşdirilməsində olan əsas çətinlik
- kommunikativ-pragmatik olaraq məqsədyönlü sistemli təlim
- kommunikativ yönümlü model.

Problemin aktuallığı. Kommunikativ-pragmatik modelin yaranmasında təqdim etdiyimiz bu cür tapşırıqlar müəllimlərin aktiv və interaktiv fəaliyyətinə uyğun ola bilər, öyrənlərin bacarıqla-

rının inkişafını stimullaşdırar. Qeyd etmək lazımdır ki, tədris prosesində yeni strukturun didaktik baxımdan təhlili bu modelin dominant xüsusiyyəti olan kommunikativ niyyət, leksik və qrammatik bilik təbəliyində olan kommunikativ vəziyyətdir.

Problemin yeniliyi. Müəyyən kommunikativ situasiyalarda həyata keçirilən kommunikativ niyyətlərə əsaslanaraq, dil hadisələrinin mənimsənilməsinin təmin etməyə, onlardan adekvat istifadə etmək bacarığını formalaşdırmağa imkan verir. Araşdırılan mövzuda tədris prosesi üçün yeni olan kommunikativ-pragmatik səriştənin əsas komponentlərini müəyyənləşdirdik:

- Situasiyaya uyğunluq: Dil vasitələrini müvafiq vəziyyətə və söhbət tərəfdaşına uyğunlaşdırmaq bacarığı.

- Dil fəaliyyəti: İstəklərin formalaşdırılması, göstərişlərin verilməsi və ya müzakirələrin aparılması kimi konkret hərəkətləri yerinə yetirmək üçün dildən istifadə etmək bacarığı.

- Şifahi olmayan ünsiyyət: Mənanın çatdırılmasında mühüm rol oynayan mimika və jestlərin inteqrasiyası.

- Danışığı idarəetmə: Söhbətləri uğurla başlamaq, davam etdirmək və yekunlaşdırmaq bacarığı.

- Əməkdaşlıq: Başqaları ilə linqvistik əməkdaşlıq etmək və məqsədlərə birlikdə nail olmaq bacarığı.

- Tədrisdə tapşırıqların didaktik tətbiqi.

- Kommunikativ yanaşma: Ayrı-ayrı cümlələr əvəzinə, diqqət orijinal, kontekst əsaslı mətnlərə və söhbətlərə verilir.

- Praktiki istiqamət: Dərslər yalnız nəzəriyyəyə diqqət yetirməkdənsə, real ssenarilərdə dilin mənimsənilməsinin tətbiqi və nəticəsini vurğulayır.

- Qeyri-verbal aspektlərin inteqrasiyası: Müəllimlər həmçinin ümumi ünsiyyət üçün mimika və jestlərin vacibliyini vurğulamalıdır.

- Qarşılıqlı əlaqəyə diqqət yetirin: Dərslər öyrənləri dialoqda fəal iştirak etməyə, uğurla və şüurlu şəkildə ünsiyyət qurmağı öyrənməyə həvəsləndirmək məqsədi daşımalıdır.

- Uğurla əlaqə: Tələbələrə müxtəlif sosial vəziyyətlərdə düzgün hərəkət etməyə imkan verən uğurlu ünsiyyətin təşviqi.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Xarici dildə kommunikativ-pragmatik modelin tədrisdə tətbiq oluna biləcəyi ünsiyyət prosesindəyik. Demək olar ki, kommunikativ-pragmatik səriştə artıq xarici dillərin tədrisində və öyrənilməsində əsas rol oynamalıdır, daha doğrusu, 21-ci əsrdə xarici dil tədrisinin qarşısında duran yeni təkliflər fonunda hər bir ünsiyyət və mədəni səriştənin mənimsənilməsinin təşkil etməli və buna görə də onun universal mədəniyyət anlayışı ilə bir-birini tamamlayan bir konsepsiya hazırlanmalıdır. Bu məqalədəki araşdırmalar xarici dil

kimi alman dilinin müasir metodlarla öyrənilməsini, dillərin, mədəniyyətlərin tədrisinin əhəmiyyəti və dilçilik, pedaqogika və etnologiya sahələrinin perspektivlərindən, çoxdilli və multikultural dünyada qarşılıqlı əlaqəsini təhlil və müzakirə edir.

Ədəbiyyat

1. Qəribova, M. İxtisas fakültələrinin aşağı kurslarında alman dilinin tədrisində interaktiv metodlardan istifadə /Monoqrafiya / M. Qəribova. –Bakı: Elm və təhsil, –2016. –204 s.
2. Qəribova, M. Ali məktəblərdə alman dilinin tədrisi metodikası: Dərs vəsaiti / M. Qəribova. –Bakı: Mütərcim, –2022. –172 s.
3. Гусейнзаде, Г. Обучение речевой коммуникации на иностранном языке. Г. Гусейнзаде. –Баку: Мутарджим, –2001. –314 с.
4. Boeckmann, K.-B. Lehrer/innenbildung zu den Themen “Deutsch als Zweitsprache” und “kulturelle Diversität”. K.-B.Boeckmann. -Österreich:In İ. Dirim & A. Wegner (Hrsg.), –2021, –85-98 S.
5. Bredella, L. Das Verstehen des Anderen. Kulturwissenschaftliche und literaturdidaktische Studien. L. Bredella. –Tübingen: Narr, –2010. –289 S.
6. Byram, K. and Kramsch, C. Why is it so difficult to teach language as culture? K. Byram and C. Kramsch. The German Quarterly, –2008, 81, –20-34 p.
7. Ehlich, K. Funktional-pragmatische Kommunikationsanalyse: Ziele und Verfahren. K. Ehlich. Sprache und sprachliches Handeln /Band 1: Pragmatik und Sprachtheorie/. –Berlin u. New York: de Gruyter, –2007. –9-28 S.
8. Holliday, A. The role of culture in English language education: key challenges. A. Holliday / Language and Intercultural Communication/. –2009. 9, –144-155 p.
9. Krumm, H.-J. Interkulturelles Lernen und interkulturelle Kommunikation Текст. / Handbuch Fremdsprachenunterrichts / Hrsg: K. Bausch, H. Christ, H.-J. Krumm. 3 Auflage. –Tübingen: Basel, –1995. –s. 156-161.
10. Moosmüller, A. Interkulturelle Kommunikation. A. Moosmüller. –Münster: Waxmann Gmbh, –2007. –181 s.
11. Roche, J. Fremdsprachenerwerb / Fremdsprachendidaktik. J. Roche. /2 Auflage. / Tübingen und Basel: A. Francke Verlag, –2008. –286 s.
12. Ruth, E. „Die deutschen Lehrer reden weniger und fragen mehr ...“ Zur Relevanz des Kulturfaktors im DaF-Unterricht. E. Ruth. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht 11: 3, –2006. –24 S.
13. Wiche R.E. Kontakte knüpfen. R.E.Wiche. –München: Langenscheidt, –1993. –168 s.

Redaksiyaya daxil olub: 01.10.2025